

Camilla Gudmundsdatter Magnusson

Universitetet i Oslo

DOI: <http://dx.doi.org/10.5617/adno.8103>

Bokanmeldelse av *Kritisk teori i litteraturundervisningen*

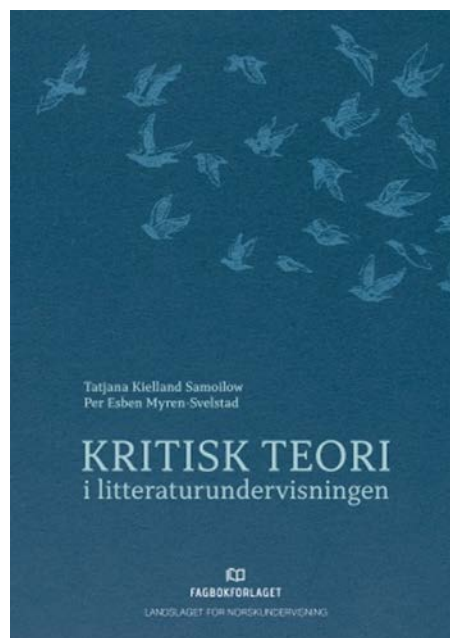
Tatjana Kielland Samoilow og Per Esben Myren-Svelstad

Kritisk teori i litteraturundervisningen

Fagbokforlaget, Bergen, 2020. 164 sider.

ISBN: 9788245028027

Pris: 349

I boken *Kritisk teori i litteraturundervisningen* uttrykker forfatterne Tatjana Kielland Samoilow og Per Esben Myren-Svelstad at deres hovedmål er å bidra til å fremme unge og voksnes kritiske bevissthet i møte med skjønnlitteratur. Forfatterne legitimerer bokens prosjekt ved å påpeke at kritisk teori og kritiske lese måter av skjønnlitteratur er et forsømt felt i norskdidaktisk faglitteratur. De viser til at den kritiske teoriens norskfaglige potensial stort sett har blitt undersøkt i tilknytning til sakprosa, eller at annen faglitteratur har lagt vekt på de litterære teoriene, men uten å relatere disse til tekster. Med denne boken søker dermed forfatterne å fylle et behov for å gjøre rede for sentrale kritiske

teorier og samtidig relatere disse til spesifikke skjønnlitterære tekster, og forfatterne knytter direkte an til klasserommets tekstarbeid ved å fremheve at «[v]i ønsker at arbeidet med litterær analyse i klasserommet skal vise elevene at skjønnlitteraturen utforsker eksistensielle problemstillinger» (s. 13). Det er altså det analytiske aspektet som er bokens hovedanliggende, og leseren må dermed akseptere at det i denne sammenhengen blir gitt lite oppmerksomhet til det estetiske og erfaringsbaserte i litteraturarbeidet.

Boken er bygd opp av en innledning der det først gjøres rede for hva kritiske teorier kan tilføre lærere, elever og klasserommets diskusjoner om skjønnlitterære tekster, og hvordan disse teoriene kan bidra til å utforske fagfornyelsens tverrfaglige temaer. Videre følger fire kapitler som tar for seg ulike kritiske teorier, der henholdsvis marxisme, kjønnteorier, postkolonialisme og økokritikk blir presentert. Hvert kapittel er bygd opp av en teoretisk del, der forfatterne nokså kort, men likevel inngående, presist og tilgjengelig, gjør rede for sentrale aspekter ved teoriene. Her integreres også korte, illustrerende tekstanalyser. Deretter følger en lengre del der det teoretiske perspektivet benyttes i en mer utførlig analyse av en spesifikk skandinaviskspråklig ungdomsroman. Romanene som analyseres i kapitlene, er henholdsvis *Styrke* (2018) av Cecilie Eken, *Fuck Off I Love You* (2015) av Lars Mæhle, *Tante Ulrikkes vei* (2017) av Zeshan Shakar og *En sekund i taget* (2018) av Sofia Nordin. Det er verdt å merke at forfatterne løfter fram et nordisk perspektiv på tekstutvalget, som ikke bare gjenspeiler valg av tekster ut ifra kvalitet, men også, kan man tro, ut ifra et fokus på å opprettholde nordisk språk- og kulturforståelse.

Forfatterne gir interessante og tilgjengelige innføringer i kritisk teori, og viser på en utførlig måte hvordan disse kan anvendes i tekstanalyser. De tilbyr et gjensyn med sentrale ideologikritikere, som for eksempel Adorno og Horkheimer, og gir innføring i videre teoretiske perspektiver som har betydning for litteraturforskning, slik som ulike kjønnteorier (eksempelvis queerteori og maskulinitetsteori) og økokritikk. De risser dermed opp et bredt teoretisk fundament, som kan bidra til å oppdatere didaktikere som ikke nødvendigvis beskjeftiger seg så mye med kritiske teorier i sitt daglige virke.

Boken gjør seg på flere måter relevant når man nå står overfor implementering av fagfornyelsen (LK20). Analysene viser en hermeneutisk tenkning om tekstlesing, der del og helhet sees i forhold til hverandre, noe som bidrar til å legge gode føringer for dybdelesing som norskfaglig tekstkompetanse. Forfatterne lykkes med å gi leseren en inngående forståelse av

hvordan konkrete tekstpassasjer kan leses i lys av kritisk teori, og hvordan de enkelte momentene kan sees i en større sammenheng relatert til det kritiske perspektivet. Tematikken er dermed svært sentral i tilknytning til kjerneelementet kritisk tilnærming til tekst. I flere av kapitlene knyttes det også direkte an til de tverrfaglige temaene. Forfatterne gir dermed et viktig bidrag til hva slags tekstinn ganger i norskfaget som kan være hensiktsmessige for å oppfylle disse overordnede målene i undervisningen.

Bokens strukturelle og språklige utforming fungerer godt. Det skapes ingen unødige hindringer for leseren i å følge hverken den teoretiske utgreiingen, resonnementene eller analysene. Og særlig i de to siste kapitlene knyttes det an til de tidligere kapitlene, noe som bidrar til å se teoriene mer i sammenheng. Det er likevel i sammenhengen at ett av ankepunktene mot bokens innholdsavgrensning kan bemerkes: Hvert kapittel med sitt respektive teoretiske perspektiv og tilhørende analyseeksempel blir i all hovedsak et lukket analyseunivers, og didaktikeren kan stille spørsmål om hvordan forfatterne (modellanalytikerne) ser for seg at de ulike tekstene kan leses ut ifra hver av de ulike teoriene. Selv om det tidvis påpekes at også et annet analytisk perspektiv kan tillegges den omtalte teksten, kunne forfatterne gitt noe drahjelp til hvordan en enkelt tekst kan leses ut ifra ulike teoretiske linser. Slik sett kunne også et metaperspektiv på anvendelsen av teoriene løftes frem: Hvordan kan elevene stille kritiske spørsmål til de kritiske teoriens perspektiver?

Her kan det også pekes på et annet uutnyttet didaktisk potensial: Forfatterne kunne med fordel ha gitt forslag til hvordan disse kritiske lesningene kan implementeres i klasserommets komplekse undervisningsstrukturer. Det nevnes underveis hvordan enkelte temaer kan være viktige å diskutere og reflektere rundt i en klasseromskontekst, men uten at det didaktiske arbeidet konkretiseres mer, og uten at det presiseres hvordan modellesningene av disse ungdomsromanene kan overføres til lesning av andre tekster. Hvordan skal de teoretiske perspektivene presenteres og integreres i undervisningen? Hvordan bør arbeidet med å lese, skrive om og diskutere tekster kritisk gjennomføres i en daglig praksis? Hvordan kan det arbeides med slike kritiske teksttilnærminger med elever på ulike trinn? Selv om det ikke hovedsakelig er bokens siktemål å presentere et slikt mer inngående didaktisk arbeid, fremheves det likevel i innledningen at boken skal «vise hvordan arbeid med slike analyser kan gjøre elever i stand til å lese kritisk» (s. 13). Det er derfor betimelig å spørre hvor dette perspektivet – eller kanskje heller kapitlet – tok veien.

Det er imidlertid liten tvil om at denne boken vil være et betydningsfullt tilskudd til faglitteraturen som foreligger om litteraturdidaktikk og om kritisk lesning generelt, og være en viktig teoretisk ressurs for norskdidaktikere i det videre fagfornyende arbeidet.

Om anmelderen

Camilla Gudmundsdatter Magnusson er universitetslektor ved Universitetet i Oslo. Hennes forskningsinteresser er leseopplæring, støttestrukturer i undervisning, klasseromsforskning, norskdidaktikk og videostudier. Institusjonstilhørighet: Universitetet i Oslo, Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Postboks 1099 Blindern, 0317 Oslo
E-post: c.g.magnusson@ils.uio.no